

HUYSMANS, Camille, socialistisch politicus, journalist, secretaris van de Tweede Internationale (Bilzen 26 mei 1871 - Antwerpen 25 februari 1968). Volgde middelbaar onderwijs aan het Koninklijk Atheneum te Tongeren. Studeerde van 1887 af aan de Ecole normale des Humanités, een afdeling van de universiteit te Luik. In 1891 promoveerde hij in de Germaanse filologie op het proefschrift *De duivel in de Middelnederlandsche dramatische letterkunde*. Na Luik studeerde hij nog in Duitsland om zich te specialiseren in de toponymie. Van 1893 tot '95 was hij leraar in de Germaanse talen aan het Collège de l'Union, een instelling voor vrijzinnigen te Ieper. Op 5 december 1896 werd hij voorlopig aangesteld als leraar Engels aan het Koninklijk Atheneum te Elsene. Vanwege zijn politieke overtuiging kwam reeds op 4 januari een einde aan deze tijdelijke opdracht: in 1887 al was Huysmans immers lid geworden van de in 1885 opgerichte Belgische Werkliedenpartij. Van 1891 af werkte hij in los verband aan de socialistische Brusselse krant *Le Peuple*. Tot 1905 was hij eveneens redacteur (parlementair redacteur) van het liberale blad *Le Petit Bleu*. Van 1900 tot '05 was hij zowel op journalistiek als op vakbondterrein actief. In 1905 werd hij secretaris van de Tweede Internationale; hij staakte toen zijn werk voor de Belgische vakbond om over te gaan naar de internationale politiek. Van 1908 tot '21 was hij gemeenteraadslid van Brussel, van 1910 tot '19 volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Brussel. Van 1921 tot '33 was hij schepen van onderwijs en van 1933 tot '40 burgemeester van Antwerpen. In de regering-Poullet-Vandervelde (christen-democratisch) en daarna in de regering-Jaspar (drie-partijstelsel) was Huysmans minister van kunsten en weten-

schappen (juni 1925-november '27).

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog week hij onmiddellijk uit naar Londen: hij was de mening toegedaan dat zijn stellingnemen op internationaal gebied (o.a. zijn onvoorwaardelijke steun aan de Spaanse republikeinse regering) zijn positie in een bezet België onhoudbaar had gemaakt. In Londen werd hij geen minister, maar stond de regering bij als parlementslid en als journalist in de Belgische tijdschriften *Marine* en *Message*, die het moreel van de uitgeweken Belgen op peil moesten houden. Hij nam opnieuw de leiding van de Tweede Internationale op zich. Na de bevrijding werd hij weer burgemeester van Antwerpen, tot 1946, toen hij werd opgevolgd door Lode Craeybeckx. Na een vrij kort premierschap (3 augustus 1946 - 12 maart '47) werd Huysmans minister van onderwijs (20 maart 1947 - 27 juli '49). Hij was Kamervoorzitter van 1936 tot '39 en van 1954 tot '58. In september 1965 richtte hij een socialistische splinterpartij op tegen de Belgische Socialistische Partij (BSP) in en in oktober van hetzelfde jaar stichtte hij te Luik een nieuwe linkse socialistische partij door samenvoeging van de Parti Wallon des Travailleurs, de Brusselse Union de la Gauche Socialiste en een gelijksoortige Vlaamse groep.

Al van in zijn jeugd jaren bezat Huysmans grote belangstelling voor toneel, zang en muziek. Hij was toen lid en leider van De Klucht vrienden, een Bilzense vereniging, die zich toelegde op toneel, zang, muziek, voordrachten. Zijn literaire belangstelling ging naar figuren als de duivel, Reinaert en Uylenspiegel. Na zijn studie keerde Huysmans naar Bilzen terug, waar hij met enkele vrienden, o.w. J. Cuvelier, L. Lambrechts en S.L. Prenau, in 1892 het eerste Limburgsch Jaarboek uitgaf. Tot 1896 bleef hij hiervan trouw medewerker.

Zijn Vlaamsgezindheid bemoeilijkte aanvankelijk zijn toegang tot *Le Peuple*. Ook in zijn latere Brusselse omgeving was zijn flamingantisme niet erg populair. In 1906, ter gelegenheid van de verkiezingscampagne, trad Huysmans, samen met A. Deswarte en L. Meysmans, als spreker op tijdens een socialistische meeting over het Vlaamse vraagstuk. Als flamingant kwam Huysmans echter in de eerste plaats op de voorgrond door zijn actie voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit: op 18 december 1910 vond hierover te Antwerpen de eerste volksmeeting plaats, waar drie bekende en elk op zijn eigen manier welsprekende mensen van uiteenlopende politieke richting samen waren opgetreden: L. Franck, F. van Cauwelaert, C. Huysmans. Zij werden populair als de „drie kraaiende hanen”. Zij gaven aan de strijd voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit een bijzondere impuls. Reeds vóór de Eerste Wereldoorlog was Huysmans een erkend voorman in de V.B.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog trachtte hij, tevergeefs, de Internationale bijeen te houden. Tot december 1915 verbleef hij in België, waar hij werkzaam was in het Nationaal Hulp- en Voedingscomité. Daarna vestigde Huysmans zich in Den Haag, waar hij zijn functie als secretaris van de Tweede Internationale opnieuw opnam. Hij spande zich – wederom tevergeefs – in om de eenheid in de socialistische beweging te herstellen door haar internationalisme te laten prevaleren boven de strikt nationale belangen. Zijn pogingen om in 1917 een algemene socialistische conferentie te

Stockholm te belegeren waren de duidelijkste uiting van dit streven. Hierdoor raakte hij in conflict met die politici, ook socialistische, die een Volledige Duitse nederlaag voorstonden en gekant waren tegen een vrede door vergelijk. Tijdens de oorlog bewees Huysmans dat hij zich niet kon identificeren met het Belgisch patriottisme, zoals het zich uitte in militarisme en imperialisme. Deze houding verklaart mede voor een deel Huysmans' flamingantisme. Hij kante zich echter van het begin af tegen het activisme: toen in 1915 heftige polemieken ontstonden over het vraagstuk, of de Vlaamse actie tijdens de oorlog al dan niet dience te worden voortgezet, publiceerde een groep flaminganten een tekst waarin het passieve standpunt verdedigd werd: Huysmans behoorde tot de ondertekenaars. Ook tijdens zijn verblijf in Nederland handhaafde hij dit standpunt, maar zijn aandacht ging toen toch meer naar herstel van de Internationale. O.a. met dit doel voor ogen patroneerde hij het weekblad *De Belgische Socialist-Le Socialiste Belge*, orgaan van de uitgeweken Belgische socialisten in Nederland. Toen op de voorbereidende vergaderingen van de conferentie van Stockholm zich ook een socialistisch-activistische delegatie aandiende, wees Huysmans hun activisme van de hand en stelde daartegenover de culturele autonomie als methode voor de oplossing van het nationaliteitenvraagstuk in België. Deze idee had hij overgenomen van O. Bauer, de Oostenrijkse marxist, die in *Die Nationalitätenfrage* (1907) de culturele autonomie als oplossing had voorgesteld voor het nationaliteitenprobleem in de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie.

Door zijn politiek stellingnemen tijdens de oorlog was Huysmans tamelijk geïsoleerd geraakt in het

Belgische politieke milieu na 1918, zelfs in de Belgische Werkliedenpartij (BWP); hij kon alleen rekenen op de steun van de meerderheid binnen de Antwerpse federatie, die ook tijdens de oorlog aan zijn zijde gestaan had. De verkiezingen van 1919 boden hem de gelegenheid socialistisch lijsttrekker te worden te Antwerpen: zo verliet hij Brussel, waar hij nog nauwelijks door zijn partijgenoten geduld werd. In Antwerpen ontspon zich

een verwoede campagne tussen Huysmans en Terwagne, tot dan federatievoorzitter, tijdens de oorlog fervent patriot, waardoor hij zich te Antwerpen onmogelijk had gemaakt. De socialistische verkiezingsstrijd was eveneens flamingantisch: getuige de publikatie van Het Vlaamsch programma der Antwerpsche socialisten, vastgesteld op 27 september 1919, met een toelichting door Huysmans. Ook daarna toonde Huysmans zich flamingant: hij was

PREMIÈRE ANNÉE. — N° 8.
BRUXELLES, 26 MARS 1911

BUREAUX :
30, rue Van Hoorde, Bruxelles

Le Numéro : 10 CENTIMES

FANTASIA

L'Hydre flamingante

Le texte du chant est faitssé par l'Académie flamande.

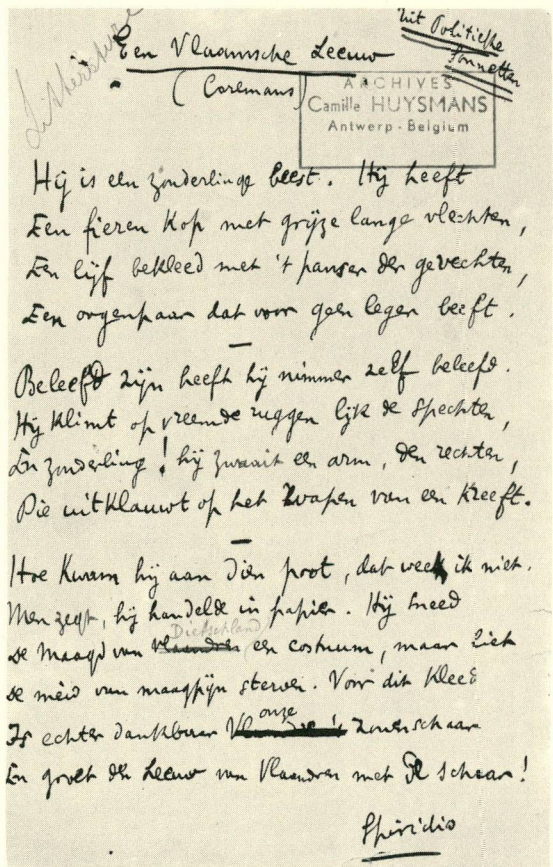
aanwezig bij de begraferis van Herman van den Reeck (neergeschoten tijdens een demonstratie n.a.v. de elf-julifeesten van 1920). Hij zette zich van het begin af (december 1918) in voor de amnestiebeweging, als één der eersten buiten de kring van het Vlaamsch Front. Op 18 januari 1921, enkele maanden voor de gemeenteraadsverkiezingen, hield Huysmans, met E. Doms, in de Kamer een grote interpellatie over amnestie, waarin hij de rechtsgeldigheid van de besluitwetten van Le Havre in twijfel trok, en pleitte voor amnestie voor de activisten die te goeder trouw gehandeld hadden. Ook daarna bleef hij meedoen aan de amnestieactie; ook de Bormsverkiezing was voor een deel zijn werk. Na de gemeenteraadsverkiezingen van 1921 kwam een christen-democratisch-socialistische coalitie tot stand met F. van Cauwelaert als burgemeester en Huysmans als schepen van onderwijs. Deze coalitie (tot 1932) was ook voor de V.B. van belang, omdat Antwerpen hierdoor een onbetwistbaar Vlaamse stad werd. Door verbetering van het onderwijs in Antwerpen leverde Huysmans ook een indirecte bijdrage tot de V.B. Van dat ogenblik af werd de Antwerpse federatie voor het socialisme in Vlaanderen toonaangevend. E. Anseele (en de Gentse federatie) had als zodanig afgedaan. Huysmans werd de onbetwiste leider van de Vlaamse socialisten. Hierdoor werd de BWP een partij die ook voor de Vlaamse eisen opstond. In Antwerpen spande Huysmans zich bovendien in om jonge intellectuelen aan te trekken, waaraan de BWP toen een schrijnend tekort had. Deze introduceerden tevens een Vlaamsgezind element in de BWP. Het leiderschap van Huysmans van de Antwerpse federatie na 1919 was aldus van grote betekenis voor de ontwikkeling van het flamingantisme binnen de BWP en op die manier voor de V.B. in haar geheel.

Huysmans was verder de eerste Vlaamsgezinde aan het ministerieel departement van Kunsten en Wetenschappen. Op wetgevend gebied trof hij geen maatregelen; zijn actie was gericht op de toepassing van wat aan taalwetten op onderwijsgebied bestond. Voor het lager onderwijs was zijn onderzoek naar de „denationalisatie” van de Vlaamse kinderen in het Brusselse opzienbarend. Tevergeefs wilde Huysmans de Brusselse gemeentebesturen ertoe brengen het principe moedertaal-voertaal in het onderwijs te doen aanvaarden. Zij hielden hardnekkig vast aan de vrijheid van het gezinshoofd. Op het niveau van het middelbaar onderwijs maakte Huysmans een eind aan de toestand waardoor in Vlaanderen het Frans in deze scholen in feite de voertaal was; hij dreef een verdere vernederlandsing door, zodat ongeveer 2/3 van de lessen in het Nederlands werd gegeven. Voor het hoger onderwijs stuitte zijn benoemingspolitiek aan de half vernederlandsste Rijksuniversiteit te Gent op verzet, omdat hij het aandurfde als benoemingsconditie te stellen dat de kandidaten geen tegenstander van de vernederlandsing zouden zijn.

In de BWP spande hij er zich na de oorlog voor in zijn Waalse partijgenoten te overtuigen van de gegrondheid der Vlaamse eisen: het resultaat hiervan was het Compromis des Belges, afgesloten aan de vooravond (16 maart 1929) van de verkiezingen van 1929 tussen Huysmans en J. Destrée en daarna ondertekend door een aantal Vlaamse en Waalse kamerleden. Dank zij de inspanningen van Huys-

mans was de BWP in 1930 de enige van de drie partijen met een coherent en voor de Vlamingen aanvaardbaar taalprogramma. Het feit dat de BWP tot 1935 in de oppositie zat, belette haar enerzijds dit programma volledig te realiseren en behoevde anderzijds de BWP ervoor, dat de broosheid van deze eendracht al te snel aan het licht zou treden. In de taalwetgeving van de jaren dertig leverde Huysmans een succesvolle bijdrage met zijn wetsvoorstel van 13 maart 1931, tot oprichting van de zgn. transmutatieklassen. (Op 20 februari 1930 had hij, samen met andere socialistische, een wetsvoorstel ingediend betreffende de gehele taalregeling in het openbaar en gesubsidieerd lager, middelbaar en normaalonderwijs, waarvan alleen artikel 4, dat betrekking had op de transmutatieklassen, in gewijzigde vorm in de latere wet werd opgenomen.) Een amendement van de frontman Herman Vos, gesteund door Huysmans, dat de ongeldigheid eiste van diploma's en certificaten van het onderwijs dat niet met de taalwet overeenstemde, werd bij de behandeling van het ontwerp, dat uiteindelijk wet werd, verworpen. Toen bij de oprichting van het Vlaamsch Nationaal Verbond (oktober 1933) Herman Vos, in 1932 niet als volksvertegenwoordiger gekozen, de Vlaams-nationalistische rijen verliet en overstapte naar de BWP, eiste Huysmans voor zich de eer van deze bekering op; Vos werd onmiddellijk opgenomen in het studie bureau van de BWP, dat onder leiding stond van Hendrik de Man, een tegenstander van Huysmans.

De evolutie van het Vlaams nationalisme naar

Handschrift van een gedicht

van C. Huysmans (Spiridio)

verschenen in Vooruit, 13 november 1898.

rechts, het agressieve Duitse nationalisme, de Spaanse burgeroorlog hadden een scheiding der wegen in de V.B. tot gevolg, die ook haar stempel drukte op het flamingantisme van de Vlaamse socialisten en van Huysmans. Hij was desondanks actief in het Vlaams front, dat op 1 februari 1935 te Antwerpen een volksvergadering belegde als protest tegen de strijd van de Franstaligen tegen het wetsontwerp op de taalregeling in gerechtszaken. Huysmans bleef echter gekant tegen federalisme: als alternatief stond hij culturele autonomie voor. In februari 1936 voerde hij op een meeting, samen met A. Vermeylen, H. Vos en W. Eekelers in die zin het woord. De slogan maakte in de jaren dertig opgang. Vooral de Vlaamse socialisten drongen aan op de splitsing van het departement van kunsten en wetenschappen. De culturele autonomie was ook één van de leidende gedachten van het Vlaams socialistisch Congres van 1937, waar Huysmans deel uitmaakte van het beschermcomité.

Ook de socialistische pers stelde in 1937 haar eisen. De Volksgazet, waarvan Huysmans hoofdredacteur was, formuleerde ze aldus: tweetaligheid te Brussel en langs de taalgrens, eentalige gemeenten en provincies, splitsing van de centrale besturen in Vlaamse en Waalse administraties, tweetalige secretarissen-generaal; Vlaamse regimenten, maar tweetaligheid vanaf de rang van kolonel; culturele autonomie. Huysmans pleitte bovendien voor de kennis van de twee landstalen.

Een laatste uiting van Vlaamse eensgezindheid vóór de Tweede Wereldoorlog vond plaats n.a.v. de zaak-Martens: het zgn. „manifest van Antwerpen” werd uitgegeven door o.a. F. van Cauwelaert en Huysmans, waardoor de oplossing van de kwestie nog bemoeilijkt werd, doordat men erin stelt dat op de benoeming van dr. Martens als Academielid niet kon worden teruggekomen.

Als minister van onderwijs voerde Huysmans een zeer actief beleid, o.a. door de bevordering van de scholenbouw bij het rijksonderwijs. Hierdoor gaf hij aanleiding tot de onafwendbare tweede schoolstrijd, want tevoren waren het rijks- en het vrij onderwijs in hun expansiemogelijkheden voor de wet gelijk. Huysmans' rol in de V.B. ligt vooral in de periode tussen beide wereldoorlogen, toen hij in de BWP een leidinggevende positie innam waar het ging om het Vlaamse vraagstuk. Samen met F. van Cauwelaert was hij de vertolker van het zgn. minimalistische standpunt.

WEREN: *De Vlaamsche politiek in België*, in *Vrij België* (9-16-23 juli 1916); - *La Belgique stabilisée. Deux points de vue sur la question des langues. Le point de vue flamand*, in *La Revue des Vivants*, nr. 2 (1928, p. 381-389); - *Hoe kan het Vlaamsch cultuur-*

probleem opgelost worden?, in *De Vlaamsche Gids*, jg. 20, nr. 3 (1931, p. 118-123); - *Hoe de heer K. Kuysmans de „Vlaamse Beweging nu” ziet*, in *De Brusselse post* (15 november 1954).

LITERATUUR: J. Kuypers, *Het werk van K. Huysmans* (1927); - K.J. Timmermans, *Camille Huysmans* (1928); - *Camille Huysmans. Een levensbeeld gevestigd op persoonlijke getuigenissen en eigen werk. Keuze, samengesteld, ingeleid en bibliografisch verantwoord door Dr. Rob. Roemans en Dr. Hilda van Assche, met een huldeblijk van Frans Van Cauwelaert, Minister van Staat* (1961); - L. Picard, R. Binnemans en M. Oukhow, *C. Huysmans negentig* (1961); - F. Smekens, *Camille Huysmans* (1968); - G. Schmook, *Camille Huysmans en de Vlaamse Beweging*, in *Ons Erfdeel*, jg. 12, nr. 1 (1968, p. 107-112); - *Bijdragen tot het Camille Huysmansonderzoek* (1971); - H. Balthazar, *Jan Joseph Camille Huysmans*, in *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden 1970-1971* (1972, p. 78-87).

MIEKE CLAEYS-VAN HAEGENDOREN